

Wprowadzenie

Oddajemy do Państwa rąk publikację poruszającą aktualną problematykę badań przestrzenno-ekonomicznych. Procesy urbanizacji, w tym metropolizacja, kryzys demograficzny, zmiany w procesie globalizacji, nierówności rozwoju społeczno-gospodarczego, przełom kulturowo-informacyjny, stanowią wyzwania, przed którymi stoją geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna. Poszerzanie się pola zainteresowań geografii o nowe problemy poznawcze i praktyczne współczesności oraz dążenie do ich efektywnego rozwiązania wiąże się ze zmianą dotychczasowych podejść w zakresie diagnozowania, wyjaśniania oraz prognozowania zjawisk społeczno-gospodarczych w wymiarze przestrzennym. Badanie tych problemów z jednej strony oparte jest na poszukiwaniu nowych koncepcji, a z drugiej na fundamencie ugruntowanych teorii i podejść. Niniejszy tom próbuje ukazać rolę obu we współczesnych badaniach przestrzenno-ekonomicznych.

Tematyka tomu obejmuje dwie części problemowe. Pierwsza część poświęcona jest przedstawieniu dorobku naukowego prof. Zbyszka Chojnickiego i jego wkładu w rozwój geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej. Prof. Zbyszko Chojnicki należy do grona znakomitych współczesnych polskich geografów. Dokonania naukowe Profesora w dziedzinie teorii i metodologii geografii oraz metod analizy przestrzennej i regionalnej nadały polskiej geografii nowy kierunek badawczy. Przyczyniły się one także do wzrostu jej znaczenia w geografii światowej. Dziedzictwo naukowe Profesora stało się źródłem inspiracji badawczych oraz zaowocowało nowymi i twórczymi osiągnięciami w realizacji zadań przedmiotowych i metodologicznych. Stąd pierwsze trzy prace podejmują próbę syntezy dorobku i dziedzictwa naukowego prof. Zbyszka Chojnickiego. J. Parysek przedstawia wkład Profesora do teorii i metodologii gospodarki przestrzennej. Artykuł jest prezentacją dorobku Profesora, który zaproponował oryginalny, systemowy sposób rozumienia i ujmowania gospodarki przestrzennej. Poprzez sformułowanie koncepcji terytorialnego systemu społecznego, autor w podejściu tym zaproponował systemowe, a zatem całościowe i funkcjonalne ujmowanie przedmiotu gospodarki przestrzennej, jakim są jednostki terytorialnego podziału kraju (zwłaszcza gminy), traktowane jako terytorialne systemy społeczne. Z kolei A. Lisowski prezentuje rolę prof. Zbyszka Chojnickiego w kształtowaniu programu metodologicznego polskiej geografii społeczno-ekonomicznej i dokonuje oceny ewolucji jego autorytetu naukowego w okresie paradygmatycznym i postparadygmatycznym interdyscyplinary charakter twórczości naukowej prof. Zbyszka Chojnickiego na przykładzie wybranych nurtów jego działalności. Wskazuje przy tym na źródła i podstawy tego nowatorstwa i przedstawia wpływ Profesora na rozwój powojennej geografii w Polsce.

Druga część tomu dotyczy nowych problemów badawczych geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej, które ujawniają się w kontekście

współczesnych przemian społeczno-ekonomicznych Polski i Europy oraz wyzwań odnoszących się do rekonceptualizacji uprzednio funkcjonujących programów badawczych. V. Mihaylov i J. Runge przedstawiają aplikacyjny potencjał badań nad tożsamością terytorialną. W artykule autorzy prezentują zarys aktualnych problemów teoretycznych i praktycznych w geograficznych badaniach nad tożsamością terytorialną w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej po 1990 r. Ilustrują to za pomocą studium przypadku konurbacji katowickiej traktowanej jako przykład stosunkowo niewielkiej przestrzeni, w której krzyżuje się i współlistnieje szereg tożsamości regionalnych i lokalnych. M. Czornik zastanawia się nad miejscowością dóbr wspólnych w kontekście koncepcji *common-pool resources* E. Ostrom, laureatki Nagrody Banku Szwecji im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii. Autorka krytycznie przygląda się wykorzystaniu tej koncepcji w realiach miejskich, argumentując, że specyfika miast ogranicza możliwości zastosowania jej najważniejszych elementów. E. Lechowska przedstawia pieszą dostępność wybranych przestrzeni miasta w dobie starzejącego się społeczeństwa. W artykule zwraca uwagę, że zachodzący w wielu miastach w Polsce proces starzenia się społeczeństwa wymaga nowego spojrzenia na organizację przestrzeni w mieście i może być elementem polityki przestrzennej poszczególnych jednostek osadniczych. Właściwe dostosowanie zagospodarowania przestrzennego miast do potrzeb osób starszych może stanowić bowiem istotną przewagę ich konkurencyjności i osłabiać negatywne skutki ekonomiczne depopulacji oraz kurczenia się miast. Studium miasta Poznania wykorzystane zostało w pracy jako empiryczna ilustracja tego problemu. W artykule zamykającym niniejszy tom M. Walaszek przybliży zagadnienie dostępności przestrzennej w badaniach usług edukacyjnych. Autorka omawia wyniki badań ankietowych w aglomeracji poznańskiej dotyczące motywacji wyboru szkoły z uwzględnieniem jej typu (szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła ponadpodstawowa) oraz odległości i sposobu dotarcia do szkoły z uwagi na jej lokalizację (miasto i strefa podmiejska).

Redaktor tomu
Krzysztof Stachowiak